

UCRAINICA VII

SOUČASNÁ UKRAJINISTIKA

Problémy jazyka, literatury a kultury

Sborník příspěvků

УКРАЇНСЬКИЙ НЕОРЕАЛІЗМ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ДИСКУРС

Жигун Сніжана

Київський університет імені Бориса Грінченка

kengurjan@ukr.net

Загальновідомо, що історія літератури не може описувати велику кількість творів у їхній індивідуальності, вона змушена оперувати їх обмеженою кількістю, застосовуючи принципи впорядкування чи порівняння. Одним з варіантів періодизації літератури став поділ її за критерієм єдиного стилю доби Д. Чижевського, який, безумовно, був би неможливий без значних узагальнень. Після певних дискусій науковці схильні погодитися, що великі періоди є домінуючими системами норм і цінностей, у межах яких (або поруч з якими) можливі неоднорідність і боротьба. Таксономічні поняття на основі естетичного критерію необхідні саме як умовні конструкції не лише для зручного оперування літературним матеріалом, але й для унаочнення художньої своєрідності конкретних творів. Д. Перкінс [Перкінс 2005] характеризує дослідження певної таксономічної одиниці як рух в герменевтичному колі: від поняття до набору текстів і від набору текстів до поняття. Тобто, групуючи тексти, доводиться постійно порівнювати їх із таксономічною концепцією, яка мусить ґрунтуватися на тих текстах. Це нагадує замкнуте коло, але дослідник завжди входить у нього в певній точці, маючи певні перед-поняття, забезпечені традицією чи попередниками.

Інтерес українського літературознавства останніх десятиліть до неореалізму визрівав у сфері досліджень реалізму. Знаковою працею на цьому шляху є колективне дослідження «Проблеми історії та теорії реалізму української літератури XIX - початку XX ст.». Зокрема, у ній подано статтю Т. Гундорової «Реалізм і неоромантизм в українській літературі початку XX ст. (теоретико-методологічний аспект)» [Гундорова 1991], де термін «неореалізм» вживається на позначення течії реалізму наприкінці XIX – поч. XX ст., що розвивається, коли занепадає тенденційність, соціальний дидактизм, утилітаризм «старого» реалізму і виникає модернізм. У концепції дослідниці межовим явищем між модернізмом і неореалізмом є неоромантична ідейно-естетична тенденція (О. Кобилянська, Г. Хоткевич, М. Яцків, М. Вороний, Х. Алчевська та ін.). Через взаємодію з неоромантизмом у реалізмі нового типу формується естетика особливого, з'являється ідеальний характер, чим стверджується його реальна міра. Тому процес художнього освоєння дійсності у неореалізмі Т. Гундорова окреслює як рух від реальності до ідеалу і від ідеалу назад не заради повчання, а заради пошуку правди. У підсумку дослідниця стверджує, що реалізм цього типу був зорієнтований на загальнолюдську, чуттєво-практичну і духовну спільність. Проте колективне дослідження містить і інший погляд на проблему розвитку літератури цього періоду: Н. Шумило [Шумило 1991], досліджуючи «ліризацію» прози цього періоду, твердить, що під впливом неоромантизму виникають психологічна та лірико-психологічна течії реалізму, які готували ґрунт для виникнення нової синтезуючої епічної прози.

Нині ж розглядати неореалізм як нову фазу реалізму пропонує Л. Рева [Рева 2011]. З-поміж інших досліджень її монографія «Неореалізм: дискурс теорій та художніх

Література

Водяна 2010: Водяна, П.: Стильова спорідненість української та італійської літератур першої половини ХХ ст. In: Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського. Вип. 31. Миколаїв 2010, с. 13-19.

Водяна 2008: Водяна, П.: Еволюція характеру героя української прози 1960-1970 років. МДПУ, Миколаїв 2008.

Головій 2012: Головій, О.: Неореалізм у діаспорній літературно-критичній думці (концепція Уласа Самчука та Юрія Шереха) In: Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Вип. 13 (238). Луцьк 2012, с.17-22.

Головій 2011: Головій, О.: Неореалізм як теоретико-критичний дискурс в українському та російському літературознавстві ХІХ-ХХ ст.: Автореф. дис... канд. філол. наук. Чернівці, 2011.

Гундорова 1991: Гундорова, Т.: Реалізм і неоромантизм в українській літературі початку ХХ ст. (Теоретико-методологічний аспект) In: Проблеми історії та теорії реалізму української літератури ХІХ-початку ХХ ст. Наукова думка, Київ 1991.

Лихачев 1999: Лихачев, Д.: Развитие русской литературы X-XVII веков. Санкт-Петербург: Наука, 1999.

Мовчан 2008: Мовчан, Р. Український модернізм 1920-х: портрет в історичному інтер'єрі. Стило, Київ 2008.

Наливайко 2006: Наливайко, Д.: Епістемологія і поетика реалізму. In: Теорія літератури й компаративістика. Києво-Могилянська академія, Київ 2006.

Пахаренко 2002: Пахаренко, В.: Українська поетика. Відлуння-Плюс, Черкаси 2002.

Перкінс 2005: Перкінс, Д.: Чи можлива історія літератури? Києво-Могилянська академія, Київ 2005.

Рева 2011: Рева, Л.: Неореалізм: дискурс теорій та художніх ідей (на матеріалі української та російської літератури і критики). ВД Дмитра Бураго, Київ 2011.

Смирнов 2000: Смирнов, И.: Мегаистория. К исторической типологии культуры: Очерки по исторической типологии культуры. Аграф, Москва 2000.

Фашенко 1998: Фашенко, В.: Історія української літератури ХХ віку: Програма. [б.в.], Одеса, 1998.

Чижевський 1978: Чижевський, Д.: Культурно-історичні епохи. [б.в.], Авсбург-Монреаль 1978.

Шевельов 1968: Шевельов, Ю.: Троє прощань і про те, що таке історія літератури In: Слово. Збірник об'єднання українських письменників в екзилі., Нью-Йорк: 1968, с. 348-356

Шумило 1991: Шумило, Н.: До проблеми «ліризації» української прози кінця ХІХ-початку ХХ ст. In: Проблеми історії та теорії реалізму української літератури ХІХ-початку ХХ ст. Наукова думка, Київ 1991, с. 250-265.

Summary

The article deals with the neo-realism discourse in the Ukrainian literary criticism. The author considers works by T. Gundorova and L. Reva who treat neo-realism as continuation of realism, V. Pakharenko and R. Movchan's views who call it a current of modernism, and also the work by O. Holoviy, who considers neo-realism a style tendency during the modernist and post-modernist period. The opinion, that the neo-realism is a stage or a current of realism, is disproved. It is shown as from the positions of contextual theories of the literary process development so from the immanent ones. The author offers to consider neo-realism a current of modernism which actualizes the realistic type of writing.

Key words: neo-realism, realistic type of writing, realism, modernism.

Editorky
Prof. Alla Arkhanhelská, DrSc.
Mgr. Radana Merzová, Ph.D.

AUPO Philologica 104 - 2016

UCRAINICA VII
Současná ukrajinistika
Problémy jazyka, literatury a kultury

Výkonný redaktor Doc. Jiří Špička, Ph.D.
Odpovědná redaktorka Mgr. Jana Kreiselová
Technický redaktor autoři
Autorka obálky Iva Perutková

Určeno pro VIII. olomoucké sympozium ukrajinistů střední a východní Evropy

Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci
Křížkovského 8, 771 47 Olomouc
www.upol.cz/vup
e-mail: vup(at)upol.cz

Olomouc 2016

1. vydání

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv
a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

VUP 2016/0083

ISBN 978-80-244-4933-3
ISSN 0231-634X

Neprodejné